

Ляшко О.О.

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано конституційні права людини на тимчасово окупованих територіях. Визначено, що інтерес до предмета цього дослідження виражається через важливість функції, що виконують конституційні права людини на тимчасово окупованих територіях України в умовах сьогодення.

Вказано, що дослідження природи конституційних прав людини на окупованих територіях можна поділити на види знань за предметною належністю, як наслідок, можна виділити джерела філософського, теоретичного спрямування, а також галузевого, міжгалузевого та прикладного. З метою встановлення міжгалузевих зв'язків між окремими видами наукових знань задля їх ефективного використання слід зміцнювати філософську та методологічну основу наукових пошуків, звертати увагу на проблеми розуміння сутності явищ, їх правової природи, встановлення між ними причинно-наслідкових зв'язків, виявлення міри можливого та необхідного в суб'єктивному праві, окреслення критеріїв для визначення меж свободи, справедливості.

Розвиток інституту захисту конституційних прав і свобод людини та громадянина на тимчасово окупованих територіях в Україні відбувається в контексті загальносвітового генезису цих прав і свобод. Весь час конституційні права та свободи людини на тимчасово окупованих територіях в Україні збагачувалися позитивними досягненнями міжнародних стандартів у сфері прав людини.

З огляду на важливість інституту захисту прав людини на тимчасово окупованих територіях не тільки для України, а й для всього міжнародного співтовариства його можна розглядати в двох аспектах:

- 1) як законодавчо відокремлений комплекс юридичних норм, які регулюють конституційні відносини у сфері забезпечення прав та свобод людини на тимчасово окупованих територіях;*
- 2) сукупність правових способів та засобів для ефективного закріплення, забезпечення, захисту та реалізації прав та свобод людини на тимчасово окупованих територіях спеціально уповноваженими державними та міжнародними інституціями, що реалізують правову політику у сфері забезпечення прав людини.*

Ключові слова: *людина, права людини, свободи людини, Конституція України, закон, територія, окупація.*

Постановка проблеми. Події останніх років у нашій країні та навколо неї, аналіз вітчизняної системи права свідчить про наявність значного числа нагальних проблем щодо задекларованих у Конституції України основоположних національних цінностей – життя, здоров'я і безпеки людини, її прав і свобод, державного та суспільного устрою країни, її суверенності й територіальної цілісності, розвитку правової, демократичної, соціальної держави. Особливо наочно всі ці проблеми проявилися в умовах тимчасового захоплення Російською Федерацією частини українських земель. Тому наукове осмислення проблематики конституційних прав і свобод людини та громадянина на окупованих територіях України є вельми нагальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загалом, проблеми регулювання тимчасово окупованих територій були об'єктом дослідницької уваги з давніх часів. Першу спробу зв'язати географічні умови з характером і звичаями народів, їхнім господарським і політичним устроєм здійснив французький філософ XVIII ст. Монтеск'є. Розвивали цю проблематику такі вчені XIX ст., як англійський історик Г. Букль, французький географ Е. Реклю, американський географ Е. Хантінгтон, російський географ і соціолог Л. Мечников та інші.

Засновником же географічного детермінізму вважається німецький географ, етнолог, соціолог, фундатор антропогеографії, геополітики, теорії дифузійнізму та політичної географії Фрідріх

Ратцель (1844–1904 рр.). Головною його заслугою є віднайдення зв'язків між політикою певної країни та її географічним положенням. У книзі «Політична географія» (1897 р.) він наголошує на політико-географічному розташуванні держави.

З'ясування закономірностей просторового розташування поселень і створення географічних моделей міст (геоурбаністика) розпочалося в першій половині ХХ століття. Одним із перших «модельєрів» географії міст став В. Семенов-Тянь-Шанський. Географічні аспекти в контексті питань розміщення господарства розробляли німецькі вчені, котрі створили так звану теорію штандарту – місця розташування. Термін «штандарт» означає не реальне, а оптимальне розміщення виробництва. Цей напрям представляли Й. Тюнер, А. Вебер, А. Льош та інші.

У вітчизняній географічній науці одним із перших розглянув у 1916 році конкретний вплив географічного положення на розвиток України С. Рудницький у праці «Українська справа зі становища політичної географії» [1]. Вагомий внесок у розвиток категорії «географічне положення» здійснили такі вчені, як О. Топчієв, О. Шаблій, М. Паламарчук, М. Пістун, В. Грицевич, В. Лажнік та інші. Отже, характеристики території держави мають суттєвий вплив на її значущість на світовій політичній арені, а поняття «географічне положення» є однією з фундаментальних категорій географії.

Постановка завдання. Мета статті – встановити поняття та ознаки тимчасово окупованої території України та її правового режиму; надати визначення терміна «конституційно-правове регулювання тимчасово окупованих територій»; запропонувати створення консультативно-дорадчого органу при Президенті України та визначити його компетенцію та структуру.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перелік прав і свобод людини і громадянина, закріплений у Конституції та іншому законодавстві України, є загально визнаним для будь-якої правової держави. Головна проблема – належне забезпечення їх реалізації, створення дійових державних механізмів їх захисту. Досягнення цієї мети ускладнюється в тих державах, де соціально-політична і правова системи зазнають істотних трансформацій. Головним об'єктом, на який спрямовані радикальні економічні, політичні, соціальні, духовні перетворення в нашій державі, що зумовлені стратегічним курсом на інтеграцію у європейське та світове демократичне співтовариство, є людина, її інтереси, права та свободи.

Проголошення Конституцією України головним обов'язком держави утвердження й забезпечення прав і свобод людини заклало фундамент побудови такого механізму. Права та свободи людини на тимчасово окупованих територіях України є невід'ємною складовою частиною системи конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Демократичні перетворення в усіх сферах життєдіяльності суспільства потребують удосконалення правової системи України, її конституційних засад як правової бази системного структурно-організаційного та змістового реформування публічної влади, системи державного управління, утвердження пріоритетних національних цінностей, створення механізму захисту прав і свобод людини. Потреба з'ясування проблем, тенденцій і перспектив розвитку сучасного державознавства актуалізує також необхідність поглибленої всебічної розробки фундаментальних правознавчих питань. Важливим завданням сучасної історичної науки, юриспруденції видається істотне переопрацювання змісту, переосмислення вітчизняної державно-правової реальності в контексті загально визнаних демократичних принципів функціонування соціальної, правової держави, розробки потужного інструментарію забезпечення й захисту прав і свобод людини [2].

Таким чином, пріоритет інтересів людини, її прав та свобод зумовив актуалізацію потреби правового забезпечення розвитку гуманітарної сфери. Це, передусім, гарантування фундаментальних прав людини: на безпеку життя, свободу та особисту недоторканність; на охорону здоров'я й медичну допомогу; на вільний розвиток особистості, повагу до честі та гідності; на працю й відпочинок, соціальний захист; на свободу творчості в усіх сферах – соціальній, науково-технічній, мистецькій та ін. Звідси випливає, що неодмінною передумовою формування демократичної, правової, соціальної держави виступає створення правового суспільства, де панує верховенство закону, а права людини є жаданими, незаперечними й гарантованими. І тільки в тому разі, коли права людини стануть реальною дійсністю, себто нагальною потребою кожної людини, невід'ємною рисою її правосвідомості, чинником ставлення до оточення як окремої особи, так і владних інституцій та її органів, можна побудувати справді правову державу. Отже, головною умовою функціонування громадянського суспільства та правової держави є саме людина, особистість, що втілює своє право на самореалізацію. І тоді особистість як суб'єкт пра-

вових суспільства й держави стає тим громадянином, котрому притаманні почуття громадянської відповідальності та справжнього патріотизму.

Отже, людина та її права є пріоритетом з-поміж усіх гуманітарних цінностей. І цей пріоритет, а також їх роль і призначення є очевидними й безсумнівними. Будь-яке соціальне реформування, розробка й реалізація будь-яких державних програм, планування й виконання масштабних і дрібніших проєктів мають корелюватися з «людським виміром», і саме в такому контексті слід оцінювати нині все, що відбувається в нашій державі та світі загалом.

Натепер конституційно-правове регулювання відносин, пов'язаних з тимчасовою окупацією окремих територій, є вельми важливим питанням для України в умовах гібридної війни, яку веде проти нас Російська Федерація, котра 2014 року окупувала частини українських земель. Україна, мобілізуючи свої сили й за підтримки прогресивної міжнародної спільноти, веде боротьбу за відновлення своєї територіальної цілісності.

Становлення України як незалежної держави супроводжується трансформаційними процесами, потребує різнопланових досліджень. У цьому сенсі політико-географічний чинник дозволяє просторово локалізувати переваги і загрози, з'ясувати регіональні пропорції і диспропорції політичної сфери держави, а також визначити напрям розвитку політичних процесів.

Уже на початку ХХ століття С. Рудницький [1], котрий визначив роль політичної географії у системі географічних наук і заклав фундамент вітчизняної політичної географії, зазначав, що «функціонування держави завжди залежало від її місця у системі світових територіально-політичних відношень та регіонального розподілу внутрішньополітичних сил». Цим він підкреслював вагомість просторового аналізу політичних процесів.

Державний кордон – це передусім рубіж захисту її національних і міжнародних інтересів – економічних, політичних, соціальних, військових, екологічних та інших. Крім того, це обличчя, репутація держави. Для молодшої української державності, коли в країні відбуваються процеси формування національної ідентичності, відчуття власної нації виявляється насамперед через контакти із зовнішнім світом, що найвиразніше відбувається саме на кордоні. Кордон також є символом національного суверенітету, незалежності держави [3].

Проте з 2014 року частина території України опинилася під загрозою відторгнення – відбулася окупація й анексія українських земель Автономної Республіки Крим Російською Федерацією.

Поняття «військова окупація» (лат. *occupatio* – захоплення) визначається як тимчасове захоплення збройними силами однієї держави території іншої держави без набуття суверенітету над нею. Нині з-поміж фахівців немає консенсусу щодо визначення набору критеріїв, за якими можна однозначно визначити відповідність конкретного випадку окупації. У різних джерелах називають такі ознаки окупації, як: тимчасовість місії, тимчасовий статус (зазначимо, межі тимчасовості, чіткі критерії відмінності від постійності не задаються); неодмінна наявність держави-жертви (країни, народу тощо) як сторони у відносинах; неодмінне – де-юре чи де-факто – перебування у стані війни або насильницький характер вторгнення окупаційних збройних сил; перебрання на себе функцій управління, встановлення на окупованій території власної адміністрації, фіксація факту контролю збройних сил над окупованою територією та/або населенням; відповідність міжнародно-правовим нормам, які визначають обов'язкову міжнародно-правову відповідальність для її ініціатора; визнання світовим співтовариством наявності окупаційного статусу території.

З огляду на викладене, можна дійти висновку, що окупація в усіх випадках здійснюється за участю військової сили і має кілька видів: окупація в стані війни (воєнна, ворожа); післявоєнна окупація (відповідно до умов мирних угод) [3].

Окупація у стані війни. Режим і правові аспекти воєнної окупації визначені спеціальними міжнародними угодами, ухваленими ІV Гаазькою конференцією 1907 року, Женевськими конвенціями 1949 року і протоколами до них від 1977 року. За цими міжнародними актами воєнна окупація – це тимчасове зайняття збройними силами однієї держави території іншої держави з перебранням на себе основних функцій управління. Ця територія вважається окупованою, коли фактична влада на ній перейшла до ворожої армії. Окупаційна сторона мусить поважати права людини, не допускати депортацій і масових екзекуцій населення. Вона має право вилучати кошти, скарбницю та інші державні активи окупованої сторони, водночас приватна власність, майно громад, освітніх, наукових, релігійних, мистецьких, благодійних установ має бути недоторканою.

Збройний опір у разі окупації не є визначальним чинником. У Женевських конвенціях 1949 року (ст. 2) зазначається: «Конвенція застосовуватиметься також у всіх випадках окупації всієї або частини території Високої Договірної

Сторони, навіть якщо ця окупація не зустрінє жодного збройного опору».

Післявоєнна окупація. Режим і правові норми окупації післявоєнної визначаються зазвичай спеціальними міжнародними угодами зацікавлених сторін конкретно для певної країни чи території для виконання умов мирного договору, приміром, у разі накладення контрибуції. Післявоєнна окупація відбувається також з метою загрози або репресалій, на кшталт ембарго чи бойкоту, щоби примусити іншу сторону до потрібних дій [3].

Окупація в мирний час. Окупація не завжди пов'язана з війною. Режим і правові норми неворожкої окупації в мирний час, як і післявоєнної, встановлюються спеціальними міждержавними угодами. Однак досі немає загальноусталеного погляду на достатність для зарахування в цю категорію двосторонніх договорів між державою-окупантом і окупованою державою чи неодмінною умовою є верифікація й визнання подібних угод або ж прямий мандат від світового співтовариства, його наднаціональних структур – Ліги Націй, ООН. До неворожих окупацій відносять, як правило, й численні миротворчі місії збройних сил ООН, НАТО, Організації договору про колективну безпеку (ОДКБ) та інших організацій у разі наявності мандату ООН. Важливими видаються й питання щодо допустимих ступенів втручання чи невтручання окупаційних сил у діяльність політичної влади на окупованій території [3].

Натепер законодавство України, зокрема Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» (ст. 1) визначив, що тимчасово окупована територія України – це невід'ємна частина території України, на яку поширюється дія її Конституції та законів.

Тимчасово окупованими територіями України визначено:

1) сухопутну територію Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, внутрішні води України цих територій;

2) внутрішні морські води й територіальне море України навколо Кримського півострова, територію виключної (морської) економічної зони України уздовж узбережжя Кримського півострова та прилегло до узбережжя континентального шельфу України, на які поширюється юрисдикція органів державної влади України відповідно до норм міжнародного права, Конституції та законів України;

3) повітряний простір над територіями, зазначеними у пунктах 1 і 2 цієї частини [4].

Нормативно-правове регулювання окупованої території здійснюється Конституцією України, Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», Законом України «Про прикордонний контроль», Кримінальним кодексом України (ст. 332-1, 438), Кримінальним процесуальним кодексом України, КУпАП (ст. 202, 204-2), Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про тимчасове закриття пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю» та іншими.

На тимчасово окуповані території поширюється особливий правовий режим перетину їхніх меж, здійснення правочинів, проведення виборів та референдумів, реалізації інших прав і свобод людини. Правовий режим тимчасово окупованої території передбачає також особливий порядок забезпечення прав і свобод людей, які на ній мешкають. Цей режим може визначатися, змінюватися чи скасовуватися виключно законами України [4].

Основний Закон України визначив, що Україна є суверенною й незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою, суверенітет якої поширюється на всю її територію. Україна є унітарною державою, її територія в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою [5]. Російська Федерація цинічно порушила ці положення Конституції України, посягнувши на територіальну цілісність України.

Конституцією України (ст. 17) визначено: захист суверенітету й територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності й недоторканності покладаються на Збройні сили України. Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом. Збройні сили України та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності [5].

Конституцією України (розділ 2) визначено також права, свободи й обов'язки людини та громадянина, які поширюються на всю територію держави. Окупація обмежила можливості людей на тимчасово окупованих територіях реалізувати права, передбачені цим розділом.

Територіальний устрій України базується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації та децентралізації у здійсненні владних повноважень, збалансованості й соціально-економічного розвитку регіонів з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій.

Адміністративно-територіальний устрій нашої держави (ст. 133 Конституції України) становлять Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища і села. Міста Київ і Севастополь мають спеціальний статус, визначений законами України [5]. З 2014 року система адміністративно-територіального устрою України порушена через втрату фактичного контролю над Автономною Республікою Крим, частиною територій Донецької й Луганської областей.

Статус Автономної Республіки Крим визначено розділом 10 Конституції України, у ст. 134 якої зазначено, що Автономна Республіка Крим є невід'ємною складовою частиною України і в межах повноважень, визначених Конституцією України, вирішує питання, віднесені до її відання [5]. Отже, конституційно-правове регулювання тимчасово окупованих територій України являє собою сукупність конституційних норм, закріплених у нормативно-правових актах, які визначають правовий статус і режим тимчасово окупованих територій, а також обсяг прав і свобод людини на тимчасово окупованих територіях.

Аналізуючи науку конституційного права, видається відставання теоретичних досліджень конституційних прав і свобод людини та громадянина на тимчасово окупованих територіях від потреб правової практики, неспроможність науковців формувати обґрунтовані висновки та пропозиції на найближчу перспективу, через що необхідно комплексно поєднати наукові надбання у сфері дослідження.

В Основному Законі України відсутнє поняття «тимчасово окуповані території», а наука конституційного права не визначає поняття «конституційно-правове регулювання тимчасово окупованих територій». Отже, з огляду на актуальність цієї проблеми, вважаємо за необхідне дати визначення цих понять. Отже, тимчасово окуповані території України – це невід'ємна частина її території України, визначена Конституцією України, на яку поширюється дія Конституції та законів України відповідно до міжнародного законодавства, ратифікованого Україною.

Хоч наприкінці ХХ ст. та на початку ХХІ ст. українськими теоретиками, конституціоналістами та фахівцями з інших галузей права вивчалися

і продовжують досліджуватися права та свободи людини і громадянина, залишається нагальним питання – забезпечення прав людини на тимчасово окупованих територіях, відновлення територіальної цілісності. А тому має бути створено консультативно-дорадчий орган при Президенті України – Комісія щодо забезпечення прав людини на тимчасово окупованих територіях та відновлення територіальної цілісності України.

Відповідно до призначення та мети діяльності Комісії до її основних завдань можна було б віднести:

1) сприяння Президенту України в утвердженні ідей забезпечення прав людини на тимчасово окупованих територіях та відновлення територіальної цілісності;

2) підготовку та розроблення для Президента України пропозицій щодо нормативно-правового забезпечення захисту прав людини на тимчасово окупованих територіях та відновлення територіальної цілісності;

3) консультативне, інформаційне, експертно-аналітичне та інше забезпечення діяльності Президента України із забезпечення прав людини на тимчасово окупованих територіях та відновлення територіальної цілісності;

4) співпрацю з науково-дослідними установами, вищими навчальними закладами, зокрема, з питань проведення науково-аналітичних досліджень проблем забезпечення прав людини на тимчасово окупованих територіях та відновлення територіальної цілісності; проведення консультацій та підготовку пропозицій із зазначених питань; забезпечення взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями, діяльність яких спрямована на забезпечення прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованих територіях та відновлення територіальної цілісності;

5) підготовку за дорученням Президента України експертних висновків щодо законів, прийнятих Верховною Радою України та переданих йому на підпис, стосовно додержання в них положень забезпечення прав людини на тимчасово окупованих територіях та відновлення територіальної цілісності;

6) моніторинг законодавчої, адміністративної та судової практики з питань забезпечення прав людини на тимчасово окупованих територіях та відновлення територіальної цілісності тощо;

7) підготовку пропозицій щодо розвитку міжнародного співробітництва у сфері забезпечення прав людини на тимчасово окупованих територіях та відновлення територіальної цілісності,

узагальнення та сприяння поширенню вітчизняного і міжнародного досвіду з цих питань, сприяння реалізації в Україні міжнародних програм і проєктів з питань забезпечення прав людини на тимчасово окупованих територіях та відновлення територіальної цілісності;

8) проведення та участь у роботі конференцій, семінарів, громадських слухань з питань узагальнення і впровадження у практику кращого вітчизняного та міжнародного досвіду з розв'язання проблем у сфері забезпечення прав людини на тимчасово окупованих територіях та відновлення територіальної цілісності тощо.

Для виконання покладених на Комісію щодо забезпечення прав людини на тимчасово окупованих територіях та відновлення територіальної цілісності України завдань вона повинна бути наділена правом одержувати інформацію, документи і матеріали від державних органів і органів місцевого самоврядування з питань забезпечення прав людини на тимчасово окупованих територіях та відновлення територіальної цілісності; створювати робочі групи, комісії, скликати наради з питань, що належать до її компетенції; залучати працівників центральних і місцевих органів виконавчої влади, установ, організацій (за погодженням з їх керівниками) до розгляду питань, що належать до її компетенції; залучати до участі у вивченні окремих питань, виконання робіт і завдань учених, фахівців та експертів, у тому числі на договірній основі; здійснювати видавничу діяльність.

До складу Комісії щодо забезпечення прав людини на тимчасово окупованих територіях та відновлення територіальної цілісності України могли б увійти, з одного боку, депутати, представники органів публічної влади (правоохоронних, правозахисних тощо), а з іншого – відомі науковці та представники громадськості.

Після свого створення, у процесі виконання покладених на неї завдань, Комісія щодо забезпечення прав людини на тимчасово окупованих територіях та відновлення територіальної цілісності України в установленому порядку взаємодіятиме з АПУ, консультативними, дорадчими та іншими допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, з Апаратом ВРУ, Секретаріатом КМУ, центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх асоціаціями, громадськими організаціями, міжнародними інституціями тощо.

Висновки. Від самого зародження цивілізації людина намагалася відстояти свої права, захистити їх та відновити у разі порушення. З виник-

ненням державності та встановленням кордонів країн розпочалася боротьба за нові території, яка триває й дотепер. Тому можна стверджувати, що протягом тривалого часу війна була найважливішою формою відносин між народами. Внаслідок такої боротьби досить часто відбувається протиправне захоплення територій однієї держави іншою, а відповідно, окупація і, як правило, анексія. Тому права населення, яке опинилося на окупованих територіях після вторгнення, потребувало особливого захисту.

Однією із причин, яка протягом усієї історії існування людства призводила до виникнення воєн і конфліктів, була й залишається проблема територій країн, а також їхніх кордонів – невід'ємного атрибуту суверенності будь-якої держави. Конституційно-правове регулювання тимчасово окупованих територій України є важливим питанням для нашої держави в умовах гібридної війни, розв'язаної Російською Федерацією. Саме тому Україна самостійно та за допомогою міжнародної підтримки намагається відновити свою територіальну цілісність.

Натепер статус тимчасово окупованих територій України є особливим. У зв'язку з цим набувають специфіки і питання прав людини на цих теренах. Саме через протиправні дії Російської Федерації частина державної території України опинилася під окупацією країни-агресора. Відповідно до статті 22 Основного Закону нашої держави закріплені в ньому права та свободи людини і громадянина не є вичерпними, конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. Частина цієї статті підкреслює, що під час прийняття нових законів або внесення змін до них не допускається звуження змісту та обсягу наявних прав і свобод. Конституція України декларує, що утвердження і забезпечення прав та свобод людини є головним обов'язком держави. Додержання прав людини – основна мета відносин між державою і громадянином, а вільне та ефективне їх здійснення – одна з найважливіших ознак демократичного суспільства і правової держави. Взаємини державних інституцій і громадян мають гарантувати як реальне додержання належних громадянину прав і свобод, так і надійний правовий захист у разі їх порушень, що знаходить своє втілення у правовому становищі людини і громадянина. Проте нині українська держава опинилась у вкрай вразливій ситуації, адже позбавлена можливості контролювати окуповані території, а відповідно, і втілювати в життя норми Конституції України.

В Конституції України відсутнє поняття «тимчасово окуповані території», а в науці конституційного права не визначено поняття «конституційно-правове регулювання тимчасово окупованих територій України». У зв'язку з актуальністю цього питання на тепер видається необхідним надати визначення цьому поняттю. Так, тимчасово окуповані території України – це невід'ємна частина території України, що визначена Конституцією України, на яку поширю-

ється дія Конституції та законів України у відповідності до норм міжнародного законодавства, ратифікованого Верховною Радою України. Конституційно-правове регулювання тимчасово окупованих територій України – це сукупність конституційних норм, закріплених у нормативно-правових актах, що визначають правовий статус та режим тимчасово окупованих територій, а також обсяг прав та свобод людини на тимчасово окупованих територіях.

Список літератури:

1. Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. Харків : Право, 2008. Т. 2: Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / за заг. ред. Ю.П. Битяка. Харків : Право, 2008. 576 с.
2. Рудницький С.Л. Українська справа зі становища політичної географії. Берлін : Укр. Слово, 1923. 282 с.
3. Купрієнко Д.А., Дем'янюк Ю.А., Діденко О.В. Державна територія і державний кордон : навчальний посібник. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2014. 256 с.
4. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 27.04.2014 р. № 1207-VII. Дата оновлення: 03.07.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-vii>.
5. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

Piashko O.O. THE PECULIARITIES OF LEGAL REGULATION OF HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS ON TEMPORARILY OCCUPIED TERRITORIES OF UKRAINE

The article analyzes the constitutional human rights on the temporarily occupied territories. It is defined that the interest in the subject of the study is expressed through the essence of the function performed by the constitutional human rights on the temporarily occupied territories of Ukraine under present conditions.

It is mentioned that the study of the nature of the constitutional human rights on the temporarily occupied territories can be divided into types of knowledge according to the branch of knowledge, as a result we can distinguish the sources of philosophic, theoretical directions as well as disciplinary, interdisciplinary and applied areas. To establish interdisciplinary relations between individual types of scientific knowledge to use it effectively, we should strengthen philosophic and methodological basis of scientific search, to pay attention to the issue of understanding the essence of phenomena, their legal nature, establishing cause-and-effect relations, revealing the measure of possible and mandatory things in the subjective right, marking the criteria for the definition of freedom and justice limits.

The development of the institution for the protection of constitutional human and civil rights and freedoms on the temporarily occupied territories of Ukraine is taking place in the context of world genesis of such rights and freedoms. Constitutional human rights and freedoms have been enriched on the temporarily occupied territories of Ukraine by the positive achievements of international human rights standards for all time.

Taking into account the importance of the institution of human rights on the temporarily occupied territories not only for Ukraine but also for global community, we can consider it in two aspects namely:

1) as a legally separate set of legal norms governing constitutional relations in the field of ensuring human rights and freedoms in the temporarily occupied territories;

2) a set of legal methods and means for the effective consolidation, provision, protection and implementation of human rights and freedoms in the temporarily occupied territories by specially authorized state and international institutions implementing legal policy in the field of human rights.

Key words: *person, human rights, human freedoms, Constitution of Ukraine, law, territory, occupation.*